

о том, что он — защитник социализма. В дальнейшем из приведенной анкеты выясняется, что Посторонний — это Энгельс. Думается, что М. Шатров дал своему персонажу не очень точное имя. Вряд ли Энгельса можно считать посторонним в споре о социализме.

Как правило, отрицательные персонажи у многих драматургов вырисованы более ярко, художественно убедительнее, чем положительные. Пьеса Шатрова в этом отношении не является исключением. Но в ней четко поляризованы фигуры исторические. Образы же современников неоднозначны, диалектически противоречивы, хотя доминанта каждого разводит их по группам защиты и обвинения. Пунктирность характеров многих персонажей обусловлена и спецификой жанра. Будучи документально-публицистической, «Диктатура совести» представляет собой драму идейных позиций, а не драму характеров. Это политический диспут, главным нервом которого является драматургия мысли, обращенной в сегодняшний день.

Анализ ряда пьес М. Шатрова позволяет сделать некоторые выводы о развитии современной Ленинианы. Обращение к документу ведет к конкретизации изображаемого прошлого, к публицистичности, меняет структуру самой драмы. Время, будучи предельно сконцентрированным, наполняется событийно, приобретая эпический характер. Оно оказывается развернутым от настоящего к прошлому, причем не в виде реминисценций, а естественным сближением актуальности поднятых проблем. Основу конфликта составляет борьба идей, политических позиций, а не человеческих индивидуальностей. Вследствие этого характеры действующих лиц психологически не разработаны. Образ Ленина в этих пьесах показан через образ мыслей политика, государственного деятеля. Основное достоинство пьес заключается в драматизме, который несет в себе освобожденное от затасканности и цитирования художественно-обновленное ленинское слово.

¹ Лениниана продолжается // Литературная газета. 1980. 15 октября. С. 8.

² Потапов Н. Живее всех живых. М., 1980. С. 335.

³ Шатров М. Пьесы. М., 1983. С. 193.

⁴ Шатров М. Диктатура совести // Театр. 1986. № 6. С. 9.

Г. М. ПРАНЕВИЧ

ВАКОЛ ГІСТАРЫЧНАГА ПРАТАТЫПА І СТРУКТУРЫ МАСТАЦКАГА ВОБРАЗА

Літаратурны працэс немагчыма ўявіць без засваення здабыткаў папярэдніх этапаў яго развіцця. Якраз аб гэтым ішла гаворка ў артыкуле «Скарынінскі прататып у творчасці Максіма Багдановіча», апублікаваным у другім нумары «Весніка БДУ» за 1983 год, на які звярнула ўвагу В. Дышыневіч у нататках «Скарына і адносіны да першакрыніц» (Полымя, 1985, № 12). Як вядома, аб'ектыўнасць і глыбіня даследавання ў значнай ступені залежаць ад таго, наколькі дакладна і навукова абгрунтавана ацэньваюцца гістарычная спадчына і асоба Ф. Скарыны, а з другога боку, творчасць і аўтарская індывідуальнасць самога М. Багдановіча. Сапраўды, трэба дакладна цытаваць біблейскія крыніцы і правільна ўжываць у родным склоне ўласнае імя Хрыстос, неабходна было дабіцца большай яснасці і даходлівасці фармуліровак. Аднак галоўны вывад В. Дышыневіч, быццам артыкул «сімптаматычны як праявавольнай гістарычнай інтэрпрэтацыі», катэгарычна ставіць пад сумненне навуковую вартасць публікацыі ў цэлым. З якімі ж фактамі звязвае крытык парушэнне аўтарам прынцыпаў навуковага гістарызму? Перш за ўсё — з яго адносінамі да самога Ф. Скарыны, з такімі азначэннямі, як «пачынальнік нацыянальнай культурнай традыцыі», «недагматычны каментатар Бібліі» і інш. Прычым, спроба рэвізіі гэтых ацэнак робіцца насуперак сучаснаму скарыназнаўству. Так, даследчыца высюўвае пастулат, што як філосаф і мысліцель Скарына не выходзіў за межы артадаксальна-дагматычнага багаслоўя і рэлігійнага асветніцтва. Па версіі В. Дышыневіч, «самастойнасць» поглядаў і пазіцый «беларускага вучонага» не ішла далей таго, што ён, «пішучы «Прадмовы» да кніг Старога завету, шырока выкарыстоўвае, цытуе найбольш аўтарытэтныя ў яго час тэксты новазаветных першакрыніц і апалагетаў хрысціянскага гуманізму».

Аспрэчваючы погляд на Скарыну як на «самастойнага, недагматычна-

га каментатара Бібліі», апанент выпускае з-пад увагі, што змест паняцця «недагматычны»¹ дазваляе трактаваць яго пашырана, а не толькі ў вузкім плане адносінаў да артадаксальных дагматаў царквы. Па-другое, паміж Бібліяй і рэлігійнымі веравучэннямі, што дагматызуюць яе тэкставы матэрыял, існуе прынцыповае адрозненне. Як вядома, Біблія не з'яўляецца якім-небудзь цэласным, сістэматызаваным рэлігійным вучэннем хоць бы таму, што ўжываецца іудзействам і хрысціянствам. Значыць, сама па сабе не нясе і не заключае царкоўных догматаў. Догматы, альбо неаспрэчныя палажэнні веравучэння, ствараюцца духоўнікамі і царквой. Нездарма нават дагматыка хрысціянскіх — праваслаўнай, каталіцкай, а тым больш пратэстанцкіх ці евангелічных — цэркваў несумяшчальная.

Пазіцыя дагматычнага каментатара не звязана з дыялектыкай мыслення. Скарына ж, як вядома, рабіў Біблію аб'ектам самастойнага асэнсавання, каменціраваў з асветніцкіх пазіцый як крыніцу гуманістычнай праграмы адукацыі і выхавання народа, удасканалення чалавека і грамадства. Такі падыход да Бібліі, на наш погляд, цалкам заслугоўвае называцца «недагматычным».

Што датычыцца адносінаў да саміх хрысціянскіх догматаў, дык тут палемічнай крайнасцю з'яўляецца запэўніванне, што Скарына «не парушае і не адмаўляе ніводнага хрысціянскага догмату», бо ўжо няяснасць пытання аб канфесіянальнай прыналежнасці Скарыны, гуманістычная існасць яго светапоглядных пазіцый, звязаных з прынцыпам «дваістай ісціны», якога прытрымліваўся асветнік, выключаюць якую-кольвечы катэгарычнасць адзнак.

Расцэньваць лагальнасць Скарыны да традыцыйнай біблеістыкі як адзіны аб'ектыўны паказчык стану і ўзроўню ягонай самасвядомасці, не агаворваючы, што ў наяве рацыяналістычны скептыцызм яго поглядаў праяўляецца ледзь не на кожным кроку, гэта значыць, уціскаць Скарыну як філосафа і мысліцеля ў пракрустава ложка артадаксальнай дагматыкі.

У рэшце рэшт у дадзеным выпадку ў наяве ігнараванне гістарычна прагрэсіўнага, наватарскага зместу дзейнасці Ф. Скарыны і яго думкі, што спайна выявілася ў антрапацэнтрызме яго роздумаў, у сцвярдзенні каштоўнасці чалавека і зямнога чалавечага жыцця насуперак хрысціянскай аскезе і догмам аб нябеснай адплаце за зямныя пакуты.

Можна, канечне, спрачацца і ўдакладняць, наколькі і ў якім сэнсе правамерна ўжываць у дачыненні да Скарыны само вызначэнне «рэформатар» (я ўжываю яго ў значэнні, блізім да паняццяў «наватар», «асветнік»). Але нельга аспрэчваць таго факту, што скарынінская дзейнасць «безумоўна насла рэфармацыйна-гуманістычны характар»².

І няхай дзейнасць Ф. Скарыны не набыла адзнак таго радыкалізму, што быў уласцівы вялікім рэфарматарам Еўропы, нельга забываць, што іменна Скарына адным з першых выступіў з ідэяй абнаўлення маральна-рэлігійнай і этычнай сферы жыцця сучаснага яму чалавека, укаранення індывідуальна-свабодных адносінаў да веры, ператварэння яе ў асабістую справу індывідуума. З улікам усяго сказанага можна гаварыць пра Скарыну як рэфарматара асаблівага, нетрадыцыйнага плана, непадобнага да М. Лютэра, Ж. Кальвіна, аднак дзеяча, які падрыхтаваў прыход С. Буднага, В. Цяпінскага і іншых дзеячоў рэфармацыйнага руху на Беларусі.

В. Дышынёвіч, на жаль, пайшла на непераборлівае адмаўленне фактаў, вывадаў. Напрыклад, яна адвольна ўводзіць у абсяг палемікі Багдановічавага «Музыку», твор, які ў маёй публікацыі ўвогуле не закранаўся, паколькі ён ні да Скарыны, ні да тэмы артыкула ніякага дачынення не мае. Яна ж ставіць Літоўскі Статут храналагічна наперадзе Скарыны, сцвярджае, нібыта Новы завет Скарына ўвогуле не выдаваў (а хто ж тады выдаваў «Апостал»?).

В. Дышынёвіч патрабуе, каб скарынінскі прататып выяўляўся ў Багдановіча ледзь не ў літаратурным капіраванні гістарычных першакрынціц. Калі ж высвятляецца і доказна даводзіцца блізкая да Скарыны аснова стылізатарскіх рашэнняў Багдановіча, — спрабуе заняць дыяметральна супрацьлеглую пазіцыю, павучаючы, што не трэба «знішчаць пошукамі першакрынціц» арыгінальнасць Багдановіча-мастака. Бо, нібыта, устанаўліваючы сувязь са скарынінскай традыцыяй (а паэт ішоў на гэта свядома, у гэтым якраз і сэнс стылізацыі), аўтар «прыніжае вобраз Багдановіча як стваральніка новага жанру». Няясна таксама, што гэта за новы «жанр гістарычнай стылізацыі», які быццам бы стварыў М. Багдановіч. Ды і ўзор «Апокрыфа» зусім неабавязкова шукаць у «старажытных хрысціянскіх апокрыфах», паколькі, па сутнасці, любы стылізаваны пад Біблію

альбо заснаваны на біблейскім сюжэце твор, які ўтрымлівае некананічную версію, прэтэндуе на жанр літаратурнага апокрыфа. Творчая ж арыгінальнасць Багдановіча ў тым і праявілася, што, атаясамліваючы з жанравай формай апокрыфа нетрадыцыйны, наватарскі падыход Скарыны да асэнсавання і каменціравання біблейскіх тэкстаў, паэт тым самым узмацняў асацыятыўную сувязь выказаных у творах ідэй аб зберажэнні мастацкіх каштоўнасцяў, іх выключнай ролі ў духоўным жыцці народа, асабліва тых, якія з'арыентаваны на асветніцкую, патрыятычную традыцыю вялікага гуманіста.

Крытык, на наш погляд, недаацаніў галоўнага — глыбокай духоўнай пераклічкі Скарыны і Багдановіча, своеасаблівай суаднесенасці іх грамадскай дзейнасці і ролі гэтых буйных творчых індывідуальнасцей у працэсе станаўлення беларускай нацыі. Багдановіч як вучоны і мастак прыпадабняўся да асобы і творчай спадчыны Скарыны часткова шырынёй і пафасам ідэйна-творчых задач, якія даводзілася вырашаць паэту на пачатку XX стагоддзя. Адкрыццё і спасціжэнне скарынінскай традыцыі станавілася для паэта як бы арганічнай часткай рэалізацыі ўласных духоўна-эстэтычных запатрабаванняў, што і вызначыла як маштаб, так і самабытны, неардынарны характар духу, каларыту творчасці М. Багдановіча. Ігнараванне гэтага комплексу ўяўленняў прывяло апанента да спрошчанасці ў канкрэтных вывадах і меркаваннях адносна прыроды і сутнасці гістарызму Багдановіча, асабліва прыкметнай там, дзе крытык прапануе ўласныя вырашэнні праблемы.

Так, прататып верша «Кніга» В. Дышыневіч спрабуе ўстанавіць на падставе такога, у пэўным сэнсе знешняга, выпадковага аргумента, што «там жа, мусіць, гаворыцца якраз аб «Псалтыры» Скарынавым». Бо, развівае сваю думку крытык, «кнігу гэтую раб божы дзяк Гапон дзеля душы спісаў у месце Ваўкавыску ў рок сем тысяч сто васьмы з пачатку дзён», а гэта значыць у 1600 годзе. «Псалтыр» Скарына надрукаваў у 1517 годзе». На аснове суаднясення дат робіцца вывад, што «Багдановіч меў на ўвазе прыгажосць кірыліцы Скарынавай».

А калі не Скарынавай, калі не над Скарынавым «Псалтыром» схіляўся знакаміты дзяк Гапон? Тады што, няма падставы гаварыць пра скарынінскі прататып? Гістарычныя дэталі, факты, акалічнасці ў структуры вобраза Багдановіча ніколі не мелі самацэннага значэння, а аказваліся падпарадкаванымі спецыфічным законам мастацкага пазнання, з яго прынцыпамі абагульнення, тыпізацыі, умоўнасці, ускоснай характарыстыкі і г. д. Тымі самымі, што дазвалялі паэту пераносіць у сярэдневяковую Беларусь сусветна вядомыя паясы XVIII стагоддзя, а верш «Кніга», дзе фігуруе перапісаны дзякам Гапонам Псалтыр, тым не менш, кампазіцыйна аднесці ў скарынінскую ці нават даскарынінскую эпоху. Гэтая наўмысная «дэфармацыя» гістарычных уяўленняў у цыкле «Старая Беларусь» мела глыбокі мастацкі сэнс, была адным з прыёмаў канцэнтрацыі вобразнага зместу вершаў, уключаных у адзіны тэматычны і ідэйна-сэнсавы ланцуг.

Так, аб'ядноўваючы ў адным мастацкім часе верша «Безнадзейнасць» Скарыну, пісара вялікакняжацкай канцылярыі і ўласны аўтарскі вобраз, Багдановіч не толькі намякнуў на драматычныя абставіны развіцця беларускай культуры канца XVII стагоддзя, што выявілася ў заняпадзе і амаль поўным знікненні з дзяржаўнага ўжытку беларускай мовы і друкаванай кнігі на ёй, але, засланняючыся гістарычнай персонай «земскага пісара», выяўляў і драму ўласнага лёсу — хворага, нядужага, але моцнага духам паэта, які прагне аднавіць былую славу роднай мовы, айчыннай кніжнай культуры і мастацтва.

Праблема гістарычнага прататыпа і яго рэалізацыі ў творчасці Багдановіча вельмі складаная. Крытэрыі яго ідэнтыфікацыі і ацэнкі павінны грунтавацца не на знешніх адзінкавых супадзеннях альбо несупадзеннях, але на цэласным узаемазвязаным комплексе прыкмет, адзнак, фактаў, што непасрэдна вынікалі б з канцэптуальнай ідэйна-сэнсавай накіраванасці як асобных твораў, так і тэматычных асноў духу творчасці мастака.

В. Дышыневіч, парушаючы цэласны сэнсавы кантэкст артыкула, на падставе выпадковай асацыяцыі прыходзіць да безапеляцыйнага вываду, быццам прататып Багдановічава «Максіма-Кніжніка» і «кнігалюбца нейкага» бачыцца нам ці не ў вобразах біблейскіх кніжнікаў і фарысеяў.

Выраз «кніжнікі і фарысеі» ужыты мною з мэтай ускоснай характарыстыкі герояў. Гэта, па сутнасці, ярлык, які навешваўся багасловамі на вольнадумцаў, якія стаялі ў апазіцыі да афіцыйнага артадаксальнага бага-слоўя і пазіцыю якіх царкоўнікі заўсёды імкнуліся выставіць як варожую,

заснаваную на халодным нявер'і і крывадушнай казуістыцы. Багдановічаў «Максім-Кніжнік», «кнігалюбца», безумоўна, перш за ўсё філосаф, асветнік, патрыёт, але аб'ектыўна ён яшчэ і ерэтык — як аўтар ці расказчык апокрыфа, які разбурае біблейскі канон («Апокрыф»). Ён жа — адукаваны чалавек свайго часу, што здолеў узняцца над багаслоўскай канцэпцыяй жыцця і мастацтва» («Апавяданне аб іконніку і залатару...»). Артадаксальны абаронца праваслаўя Андрэй Курбскі невыпадкова называў скарынінскія выданні ерэтычнымі, лічыў, што Біблія Скарыны распусная, супярэчыць усім апостальскім і святым статутам.

Паняцце скарынінскага прататыпа ў творчасці Багдановіча ўвогуле куды больш змястоўнае і складанае, чым гэта можа здацца на першы погляд. Прататып гэты не толькі ў апоры, арыентацыі на асобу Скарыны, на змест, стыль і афармленне скарынінскіх выданняў Бібліі, на прадмовы і пасляслоўі да яе, але таксама ў мадэліраванні і творчым перастварэнні праз асэнсаванне асобы Скарыны чалавека рэнесансавага тыпу ўвогуле, уведзенага ў кантэкст гістарычнага, сацыяльна-бытавога, а найперш духоўнага жыцця Беларусі XVI стагоддзя.

Нельга не заўважыць, што і героі яго апавяданняў Максім-Кніжнік і «кнігалюбца нейкі», залатар Антон Корж і іконнік Раман Якубовіч, Хрыстос і апостал Пётра ды і святы Юры — вобразы, пэўным чынам залежныя ці то ад асобы самога Скарыны, ці ад абставін яго жыцця і дзейнасці, яго духоўных клопатаў і інтарэсаў як філосафа і асветніка, кнігадрукара і самастойнага каментатара Бібліі. Невыпадкова, што апавяданне «Апокрыф» падаецца Багдановічам ад імя Максіма-Кніжніка, а «Апавяданне аб іконніку і залатару...» ў поўнай назве гучыць як «...кнігалюбцам нейкім дзеля славы божай ды размнажэння добра паспалітага выкладзенае» і, такім чынам, выразна набліжана да паэтыкі скарынінскіх загаловаў, прадмоў і пасляслоўяў.

Звужанасць, эклектычнасць крытэрыяў, з якіх зыходзіць В. Дышыневіч, не дазваляюць ёй убачыць жывую, гнуткую, складана-дыялектычную дынаміку творчага працэса, звязаную з выяўленнем і ідэнтыфікацыяй скарынінскага прататыпа. Узяўшы на прыцэл наступную гіпатэтычную пасылку: «А сюжэт «Апавядання аб іконніку і залатару...» як бы ўзнаўляў у М. Багдановіча ідэйную барацьбу паміж іканаборцамі і іканафіламі, якая прадаўжалася і ў XVI ст.», наш апанент адразу ж залічвае яе ў разрад аўтарскіх «нонсэнсаў», паколькі тут, маўляў, параўноўваюцца «зусім не звязаныя паміж сабой з'явы з гісторыі хрысціянскай рэлігіі і глыбінныя пытанні сутнасці мастацтва». І далей: «Ні Багдановіч, ні Скарына ні аб гэтых драматычных старонках гісторыі Візантыйскай царквы, ні аб адмаўленні пратэстантамі Захаду ікон у XVI стагоддзі не пісалі».

Так: не пісалі. Але і працэс мастацкай творчасці нельга разумець як прамалінейнае капіраванне гістарычнай рэальнасці, бо гэта ў першую чаргу працэс яе мастацкага перастварэння і пераўтварэння ў адпаведнасці з пэўнымі ідэаламі, уяўленнямі, канцэптуальнымі ўстаноўкамі, якімі кіруецца мастак. У гэтым якраз і рэалізуецца творчая свабода мастака, яго права на мастацкае дамысліванне дэталей, канструяванне сюжэта, зварот да асацыяцый, дапаможных крыніц і г. д. Ва ўсім гэтым Багдановіч якраз і праявіў сябе не толькі як выдатны знаўца скарынінскай спадчыны, гісторыі хрысціянскага культавага мастацтва, рэнесансава-рэфармацыйнай культуры і грамадскага жыцця Беларусі XVI стагоддзя, але і як праўдзівы дыялектык, які ўмее бачыць з'явы «знутры», у іх дыялектычных супярэчнасцях, гістарычным развіцці і пераемнасці.

Ставячы ў цэнтр апавядання вобразы залатара Антона Каржа і іконніка Рамана Якубовіча, Багдановіч і «прапісвае» іх у тыповым прафесійным і сацыяльна-бытавым асяроддзі, прымушае разважаць над хваляючымі, злабадзённымі праблемамі свайго часу. Па задуме Багдановіча, такія вострыя мастацка-прафесійныя, грамадскія, рэлігійныя калізіі для герояў якраз і ствараў рэфармацыйна-гуманістычны рух XVI стагоддзя, які поруч з непасрэднай барацьбой супроць ушанавання ікон абвастраў увагу і да праблем культавага мастацтва, яго ўзаемаадносін са свецкім мастацтвам. Нельга прызначыць плённымі і спробы В. Дышыневіч цалкам ізаляваць рэальныя з'явы жыцця Беларусі XVI стагоддзя ад «гісторыі Візантыйскай царквы» спасылкамі на тое, што «зусім ні пры чым тут барацьба праваслаўя у VIII—IX стагоддзях за ўшанаванне ікон як вобразнага ўвасаблення «надмірных вобразаў» і трансцэндэнтнай сутнасці хрысціянскіх догматаў».

Між тым, гістарычная суаднесенасць гэтых з'яў выдатна ўсведамляла-

ся айчыннай тэолага-філасофскай думкай XVI стагоддзя. Аб гэтым, у прыватнасці, сведчыць і змест «Палемічнага трактата» канца XVI стагоддзя, які сярод іншых уключае пытанні: «О образѣхъ; И образоборцамъ на противныя ихъ слова отказъ; Которого часу от самых христиан образоборство повстало; Образоборцом за некоторые ихъ простыя слова отказъ». Абвостраная палеміка вакол пытання аб культаванні каштоўнасці ікон, увага аўтара трактата да гісторыі іканаборства ў прынцыпе даказваюць, што шырокі абнаўленчы рэлігійна-культурны рух XVI стагоддзя ўбіраў у сябе на новай ідэйнай і сацыяльна-гістарычнай аснове і некаторыя рысы палемічнай барацьбы візантыйскіх іканаборцаў. Безумоўна, «іканаборства» Антона Каржа і «іканафільства» Рамана Якубовіча — з'явы якасна іншага парадку, чым, скажам, непасрэдна рэфармацыйны рух супроць культу ікон і пакланення ім у XVI стагоддзі альбо барацьба іканафілаў і іканаборцаў у Візантыі. Але калі разглядаць іх з пункту гледжання ідэйнай, філасофскай змястоўнасці (а менавіта пра гэта і ідзе гаворка ў артыкуле), дык з'явы гэтыя раскрываюцца як сузалежныя, нават аднакарэненыя, паколькі ўзыходзяць у сваім генезісе да адзінай крыніцы, даўняй, нескончанай спрэчкі аб сутнасці і ўзаемаадносінах боскага і чалавечага, аб магчымасці пазнаць і выказаць сродкамі мастацкага вобраза нябачную, духоўную прыроду боскага.

Далейшыя навуковыя пошукі па праблеме будзе плённым, калі весці яго комплексна: імкнучыся адначасова да выверанасці і дакладнасці фактычнай асновы і да паглыблення яе дыялектычнай узгодненасці з тэарэтычнымі высновамі.

¹ Гл.: Советский энциклопедический словарь. М., 1984. С. 401—402.

² Подокшин С. А. Франциск Скорина. М., 1981. С. 78.

Г. У. ГРУШАВЫ

СУЧАСНЫЯ УЯЎЛЕННІ І АДНОСІНЫ ДА СКАРЫНЫ

Характэрнай прыкметай нашага часу з'яўляецца паварот да больш беражлівых, удумлівых адносін да духоўных здабыткаў мінулага. Аднак не просты шлях, які вядзе да сапраўдных гістарычных ведаў, патрабуе выверанасці і дакладнасці на кожным кроку. Паспешлівасць і прыблізнасць тут тояць у сабе сур'ёзныя памылкі, апраўдаць якія нельга нават спасылкамі на самыя добрыя намеры. Як, напрыклад, у тым выпадку, калі ў імя нібыта пэўнасці, знешняй праўдападобнасці іншы даследчык гатовы адмовіцца ад моцных светапоглядных арыенціраў, вызваліцца, так сказаць, «ад грузу» сучасных уяўленняў. Аб гэтым зноў давялося задумацца пры чытанні артыкула В. Дышыневіч «Скарына і адносіны да першакрыніц», надрукаванага ў снежаньскім нумары часопіса «Полымя» за 1985 год.

Як вядома, напярэдадні скарынінскага юбілею, які выпаў на гэтак дзесяцігоддзе, рознабаковая дзейнасць нашага вялікага земляка, яго духоўны склад і ідэйная спадчына прыцягваюць асабліва пільную ўвагу беларускіх вучоных, дзеячаў літаратуры і мастацтва. Паказальна, што прыліўная хваля скарыніяны супала з ростам грамадскай увагі да роднай гісторыі, культурнай спадчыны свайго народа. Усё ўяўней адчуваецца патрэбнасць па-новаму асэнсаваць сутнасць гуманістычных імкненняў выдатных мысліцеляў мінулага, прыблізіць іх да нас, суаднесці іх думкі і справы з думкамі і надзеямі сучаснага свету. У гэтай сувязі зварот да Скарыны патрэбна разглядаць не толькі як даніну ўдзячнай памяці аднаму са стваральнікаў роднай культуры, але і як разуменне духоўнай блізкасці, сугучнасці яго ідэйна-маральных пошукаў з тымі праблемамі, якія цяпер хвалююць свядомасць людзей. Аднак ці не губляецца ў падобным зацікаўленым, прадужатым дыялогу гістарычная праўдзівасць знакамітай асобы, ці заўсёды карэктныя сучасныя тлумачэнні яго перакананняў, ці не выдаецца міжвольна пажаданае за рэальнае?

Заклапочанасць гэтымі пытаннямі падахвоціла В. Дышыневіч уважліва прыгледзецца да публікацый апошняга часу, прысвечаных Скарыне. Трэба аддаць належнае аўтару — яна адшукала нямала агрэхаў, перш за ўсё фактычнага плана, на старонках нашых выданняў. Выяўленыя бібліёграфам прыкрыя агрэхі, якіх лёгка можна было пазбегнуць, сталі прычынай для сур'ёзнага папроку ў непачцівых адносінах даследчыкаў да